

Tervehdys!

Suvi Pihkala, Outi Ylitapio-Mäntylä & Tuija Huuki

Sukupuolentutkimus-Genusforskning-lehden syysnumerossa tervehdimme teitä, hyvät lukijat, aivan erityisellä painokkuudella. Kirjoittaessamme pääkirjoitusta uuden akateemisen vuoden alkumetreillä arki näyttää ja tuntuu yhä epätavanomaiselta. Epätavanomaisuus tuntuu esimerkiksi muuttuneissa koskettavan tervehtimisen tavoissa. Virusepidemian myötä halaus ja kättely ovat lähes jääneet pois arjen kohtaamisista. Tilalle ovat tulleet fyysiset turvavälit ja sosiaalinen etäisyys. Vieraiden ja tuttujenkin ihmisten koskettaminen on epäsuotavaa. Tervehtimiseen liittyvä läheisyys ja kosketus on ollut niin arkista, että sitä ei ole tullut ajatelleeksi ennen sen puuttumista. Miten tervehtiä toista, kun koskettaminen ja lähelle tuleminen eivät ole sallittua uudessa normaalissa? Kuinka liki saa tulla, kuinka etäällä täytyy pysytellä?

Toisen ihmisen kohtaamisen, lähelle tulemisen ja koskettamisen eettisyys ei ole koskaan itsestään selvä. Esimerkiksi kosketuksen jännitteisiä tuntuja on pohdittu lehden vuodentakaisessa teemanumerossa 3/2019. Kosketuselämäkertoja tutkineet Taina Kinnunen ja Marjo Kolehmainen (2020) ovat tuoneet esiin kosketukseen liittyvää affektiivisuutta ja sitä, kuinka arkeen liittyvät kosketustarinat ilmentävät ihmisten kokemaa samankaltaista kosketusta eri tavoin. Kun läheistä ei enää voi tervehtiä halauksin, on se yhdelle ahdistavaa ja toiselle helpotus.

Eri kulttuureissa tervehtimisen tapa vaihtelee, eikä esimerkiksi naisten ja miesten välinen kättely ole kaikissa kulttuureissa sallittua. Likelle tuleminen ja ennen kaikkea kosketuksen hankaluudet, hankaukset mutta myös siihen liittyvät toiveet, kaipuut ja haaveet elävöityvät eri tavoin eri yhteyksissä. Eino Saaren (2020) *Miehen kosketus* -teokseen haastatteleminen miesten elämiin mahtuvien lempikosketusten – kiireettömien ja pitkien “hallaamisten”, raputusten tai rehtien kättelyiden – rinnalla risteilee ihon nälkä, jota on siedettävä, kuten Saari kirjoittaa.

Vaikka kohtaamiseen, likelle tulemiseen ja kosketukseen voi “tulla” – ja ehkä niiden eettisyyden ehtona on hyväkin tulla – aina uudelleen ja eri kulumista, on selvää, että tässä ajassa tykö tulemiseen, ruumiilliseen kontaktiin ja luona olemiseen kiinnittyy jotain erityistä. Eettisen kosketuksen monisyydestä luonteesta globaalisti kiertävän viruksen kanssa kertovat erilaiset sosiaaliset, ruumiilliset ja affektiiviset koreografiat – etähalaukset ja -kättelyt, kumarrukset, nyökkäykset, kenkä- ja kynnärpääkosketukset sekä lattioihin teipatut turvavälitarrat. Ne muistuttavat ei-toivottavasta kosketuksesta, jota aerosolien kuljettamat virukset epäilemättä uhmaavat. Uudet tervehtimisen tavat kertovat yhtä lailla kosketuksen tarpeesta.

Kättely tai sen puute, fyysinen välimatka ja kauppan kassan jonotusväli eivät ole vain sosiaalisia vaan

myös taloudellisia, kansanterveydellisiä ja poliittisia kysymyksiä sekä kollektiivisia kokemuksia, jotka kartoittavat uudenlaisia arjen kanssaelämisen muotoja. Arkisten tervehdystapojen ja tilallisten navigointien ohella niihin piirtyy epäilemättä myös yksinäisyyden, epätasa-arvon ja pahoinvoinnin notkelmia, joita ovat tarkastelleet esimerkiksi Hanna Ylöstalo, Johanna Kantola ja Paula Koskinen Sandberg tasa-arvonäkökulmasta sekä Jukka Lehtonen sukupuoli- ja seksuaalinäkökulmasta *Politiikasta*-verkkolehdestä. Tämä kaikki tekee entistä tärkeämmäksi kysyä esimerkiksi digipedagogisten innovaatioiden ja etätyön uusien muotojen taakse meneviä kysymyksiä siitä, mitä uusi normaali oikeastaan on.

Kanssakäymisen sosiaalisia, diskursiivisia ja affektiivisia maastoja kartoitetaan myös tämän numeron kolmessa vertaisarvioidussa artikkelissa. Artikkelikattauksen avaa Elina Lahelman, Sirpa Lappalaisen ja Tuuli Kurjen tutkimus, jossa tarkastellaan PISA-tutkimusten ensiraportteja. PISA-tulokset ovat olleet suomalaisen koulutusjärjestelmän ylpeyden aihe, vaikka ne ovat aiheuttaneet myös huolta: kirjoittajienkin tarkastelun kohteena olevissa äidinkielen PISA-testeissä tyttöjen ja poikien tulosten ero on ollut Suomessa tyttöjen eduksi suuri. Ensiraporttien sukupuoleen, sosioekonomiseen taustaan ja maahanmuuttajataustaan liittyviä puhetapoja analysoimalla kirjoittajat tuovat esiin, kuinka suku-

puoliero nostetaan ensiraporttien teksteissä ja tilastoissa supermuuttujaksi muiden erojen kustannuksella. Sukupuolta ja erityisemmin poikia koskevan huolipuheen marginaaliin jäävät kysymykset moniperusteisesta, mukaan lukien taloudellisesta ja rodullistamalla tuotetusta eriarvoisuudesta.

Numeron toisessa artikkelissa Elinan Laine tarkastelee teini-ikäisten tansanialaisten tyttöjen toimijuutta tansanialaisten sosiaalityöntekijöiden, kokemusasiantuntijoiden sekä suomalaisten opiskelijoiden tulkitsemana. Hän analysoi tansanialaisten tyttöjen yksityistä ja julkista sosiaalista ympäristöä etnografisen tutkimusotteen keinoin. Analyysissa tyttöjen toimijuus kuvastuu jännitteisenä ja siihen kietoutuvat odotukset äitiydestä, seksuaalisuuteen liittyvät tabut sekä yhteisöllisyyden rakenteelliset ehdot. Artikkelin ehdottaa, että sosiaalityötä ja siihen liittyviä käytäntöjä ja rakenteita on tarkasteltava yllärajaisesti ja sukupuolivastuullisesti länsimaiset ja paikalliset näkökulmat ylittäen.

Lehden kolmannessa artikkelissa Tuuli Innola hyödyntää feministisiä uusmaterialistisia teorioita ja erityisesti affektin käsitettä tarkastellessaan ulkonäköä ”moniulotteisena sosiaalisena, materiaalisena ja yhteiskunnallisena prosessina ja ruumiillisena kokemuksena”. Innolan aineistona on kolme ulkonäköelämäntarinaa, joissa kaikissa keskeistä on “[h]alu *tulla joksikin*, olla jotakin ‘oikeanlaisen’

tuntuista”, kuten kirjoittaja kiteyttää. Innolan analyysissä katse kohdistuu sukupuolen ja ei-inhimillinen materiaan toimintaan osana tarkasteltuja ulkonäkötarinoita. Artikkelissaan Innola kehittää ulkonäkökokemuksen affektikokouman käsitettä, joka on keino tavoittaa materiaan ja ei-inhimillisen aktiivinen toimijuus ulkonäkökokemuksessa. Se on myös teoreettis-metodologinen kehys, joka mahdollistaa ulkonäön sellaisen suhteisuuden tarkastelun, joka on aiemmassa tutkimuksessa jäänyt toistaiseksi vähemmälle huomiolle.

Vertaisarvioitujen artikkelien lisäksi lehdessä on kattaus ajankohtaisia kirja-arvioita feministisen tutkimuksen kentältä, seuran puheenjohtajien palsta sekä ensimmäiset hankepuheenvuorot, jotka saavat oman paikkansa puheenvuorojen ja katsauksien rinnalla. Hankepuheenvuoro on sukupuolentutkimuksen tutkimushankkeesta kumpuava teksti, joka esittelee tutkimus- ja kehittämishankkeita nostamalla esiin erilaisia sisällöllisiä, käsitteellisiä, teoreettisia tai metodologisia säikeitä tai viestimällä tutkimuksen tuoreista havainnoista tai avauksista kotimaiselle lukijakunnalle. Nyt julkaistavat kaksi hankepuheenvuoroa tekevät juuri näin, esitellen ja kutsuen lukijan samalla pohtimaan sitä, millaista sukupuolentutkimusta Suomessa tehdään sekä millaisissa erilaisissa puitteissa sukupuolentutkimuksellista tietoa ja käytäntöjä tuotetaan. Toimittaja toivoo myös jatkossa moniäänisiä, erilaisilta tutkimuksen ja kehittämisen kentiltä ja solmukohdista kumpuavia avauksia sukupuolentutkimuksen ajankohtaisesta tutkimus- ja kehittämistyöstä.

Ensimmäinen hankepuheenvuoro pohjautuu Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamaan hankkeeseen *Suo, susiraja ja segregatio*. Puheenvuorossa Irmeli Kari-Björkbacka pohtii pohjoisten harvaan asuttujen alueiden ja sukupuolen syrjäytymisen teemoja käsitellen hankkeensa avulla sitä, millaisia näkökulmia voi syntyä, kun sukupuolten tasa-arvon alueella tehtävään käytännön kehittämistoimintaan nivotaan tutkimus. Vaikka kehittämiseen suunnattujen rahoitusinstrumenttien raamit voivat olla tutkimukselle tiukat, niiden puitteissa sukupuolivastuullisella tutkimuksella on erityisen merkityksellinen rooli, kun tutkija kohtaa kohderyhmiä keskeneräistenkin tulosten kanssa. Hankkeessa kehitys- ja tutkimusperustaisen vuoropuhelun avul-

la pystyttiin tuomaan esille erityisesti sukupuolen ja syrjäytymisen, koulutuksen ja työn sekä paikallisuuden risteysalueita, joiden kautta sukupuolen kaksinaisuus kyetään purkamaan.

Hankepuheenvuoroista toisessa Katariina Kyrölä peräänkuuluttaa alkuperäiskansatutkimuksen ja dekolonisaation kysymysten aiempaa tiiviimpää läsnäoloa suomalaisessa ja pohjoismaisessa sukupuolentutkimuksessa. *Black Lives Matter*-liikkeestä erityistä ajankohtaisuutta saava hankepuheenvuoro perustuu Kyrölään käynnissä olevaan, Koneen säätiön rahoittamaan hankkeeseen *Pervo saamelaisuus: queer-näkökulmia alkuperäiskansojen kuvastoihin pohjoismaisessa nykykulttuurissa*. Hankkeessaan Kyrölä haastaa elokuva- ja mediatutkimuksen keinoin sukupuolen ja seksuaalisen moninaisuuden ymmärrystapoja asuttajakolonialistisissa sekä saamelaisien ja muiden alkuperäiskansojen kulttuurisissa kuvastoissa. Tutkimus keskittyy erityisesti siihen, kuinka alkuperäiskansojen feministiset ja queer-teoriat voisivat auttaa syventämään ymmärrystä sukupuolesta ja seksuaalisuudesta sekä miten valkoiset, alkuperäiskansoihin kuulumattomat voisivat liittyä alkuperäiskansojen ja asuttajakolonialismia koskevan tiedon tuotantoon eettisesti kestäväillä tavoilla.

Palaamme lopuksi takaisin pääkirjoituksen otsikkoon. Meille tässä ajassa eläville terveys lienee ollut siinä määrin itsestäänselvyys, ettemme usein tule pohtineeksi kohtaamisissa vaihtamiemme aloitus sanojen alkuperää. Ehkäpä ”Terve(hdys)” onkin ollut kulkutautien raivotessa kysymys ”(Oletko) Terve?” tai ilmoitus ”(Olen) Terve!”. Tervehdys on myös toivotus. Nyt, elettyämme puoli vuotta globaalin viruspandemian kanssa, tervehtimiseen tulee paneuduttua syvällisemmin. Pelkän kontekstista irronneen lausahduksen sijasta toista tulee tervehtineeksi terveyttä hartaasti toivoen, toisesta huolta kantaen sekä hyvinvoinnin haasteet tunnistaen. Juuri siksi erityisellä painokkuudella tervehdysten välittäen ja lehden sivuilta lukijaa kohti kurottautuen – toivottavasti voit hyvin!

*Oulussa 16. syyskuuta 2020 Suvi Pihkala,
Outi Ylitapio-Mäntylä ja Tuija Huuki*